

Verlag van het 24ste colloquium van de International Reynard Society in Antwerpen van 14 tot 17 september 2022

HANS RIJNS

Het zat de organisatie niet mee. Allereerst een jaar uitstel vanwege de coronapandemie en daaroverheen nog de brand op woensdag 6 juli 2022 op een van de daken van het Hof van Lierre van de stadscampus van de Universiteit Antwerpen. (afb. 1) De bibliotheek bleef gelukkig gespaard, maar op de getroffen verdiepingen stonden vooral bureaus van personeelsleden met laptops, computers en boeken. Die zijn reddeloos

Afb. 1. Verkoelde resten van de dakspanten van de UB van Antwerpen.

verloren. Vanwege de brand moest de organisatie uitwijken naar andere locaties dan de oorspronkelijk gereserveerde collegegebouwen waar de lezingen plaats zouden vinden.

Ik vermoed dat de prachtige Nottebohmzaal in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience voor de openingsbijeenkomst en voor een deel van de lezingen daar al gereserveerd was. De Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience is bekend als dé bewaarbibliotheek van Antwerpen. Ze is bijna zo oud als de boekdrukkunst. Sinds 1481 wordt daar, aanvankelijk in andere gebouwen, gedrukte informatie over Antwerpen en Vlaanderen (boeken, kranten, tijdschriften, atlanten, kaarten, strips etc.) verzameld. Vandaag de dag omvat de Erfgoedbibliotheek meer dan 1,5 miljoen volumes, waaronder 40.000 oude drukken van vóór 1830. Alles samen goed voor 35 km gevulde boekenplanken. Door haar rijkdom en continuïteit behoort ze tot een van de topcollecties van het Vlaamse Erfgoed. De Nottebohmzaal bevindt zich in het oudste deel van de bibliotheek, de Sodaliteit, waar ze in 1936 werd ingericht als pronkzaal. Naast boekenmagazijn en tentoonstellingsruimte doet ze dienst als bewaarplaats voor bijzondere schenkingen en stukken zoals de globes van Blaeu en de Egyptische kast. Ze dankt haar naam aan de Antwerpse mecenas Oscar Nottebohm.

Voor de parallelsessies moest een tweede locatie gevonden worden. Het Letterenhuis was zo gastvrij om de grote collegezaal ter beschikking te stellen. Het Letterenhuis is het letterkundige archief van Vlaanderen en zorgt voor het Vlaamse literaire erfgoed. In de leeszaal kan de rijke collectie geraadpleegd worden voor onderzoek. Het depot bevat meer dan 3,5 km archief. De grote collegezaal was onpersoonlijk en eigenlijk niet zo geschikt voor de colloquiumgangers, die wat verspreid verloren in de zaal naar de lezingen konden luisteren, maar er moest geroeid worden met de riemen die men had. Dit was zeker niet het geval in het prachtige keldergewelf uit de vijftiende eeuw onder de boekhandel De Groene Waterman, waar op zaterdagochtend twee lezingen gegeven werden. Waarschijnlijk kon men daar alleen op zaterdagochtend terecht, want

het zou een prima locatie geweest zijn om de parallelle lezingen daar te houden: een toepasselijke ambiance als het gaat over middeleeuwse onderwerpen.

De lunches werden gebruikt in het studentenrestaurant Agora Caffee. De maaltijden zijn daar, gezien de lovende recensies, en ook uit eigen ondervinding, kwalitatief goed en lekker. De verschillende locaties lagen niet naast elkaar, maar dat was geen probleem, even de benen strekken tussen de verschillende programmaonderdelen kon geen kwaad.

De circa zestig congresgangers kwamen uit verschillende Europese landen, maar ook uit Amerika en zelfs uit Tunesië naar de sinjorenstad aan de Schelde. De Vlamingen waren met tien deelnemers de grootste groep, op de voet gevolgd door negen Nederlanders. Opvallend was dat deelnemers van de Universiteit in Zurich (vijf) en de Universiteit van Turijn (vier) ook goed vertegenwoordigd waren. Maar ook de Fransen (zes) waren paraat in deze post-Covid-19-tijden.

Afb. 2. De prachtige Nottebohmzaal in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Foto: Krista Schutte.

Peter Tholen, de directeur van de Erfgoedbibliotheek, opende op woensdagmiddag 14 september het colloquium. Hij heette de aanwezigen welkom en wees hen op een aantal boeken uit de omvangrijke Reynaertcollectie. Hierna nam Luc Herman, de decaan van de faculteit der letteren van de Universiteit Antwerpen het woord. Hij bekende dat hij geen Reynaertspecialist was, maar de vos leerde kennen door de animatiefilm *Fantastic Mr. Fox*, gebaseerd op het kinderboek van Roald Dahl. Richard Trachsler, de zittende president van de International Reynaert Society (IRS), gaf daarna een overzicht van de colloquia vanaf het begin tot heden, compleet met alle thema's. Omdat zijn welkomstwoord afwisselend in het Frans en het Engels door hem werd uitgesproken, ontging mij het een en ander. Gelukkig vatte Mark Nieuwenhuis de Franse teksten uitstekend voor me samen. Tot slot richtten Remco Sleiderink en Patricia Stoop, de organisators van dit colloquium, zich tot de congresgangers met enkele organisatorische mededelingen en bedankten zij het Institute for the Study of Literature in the Low Countries (ISLN), de Erfgoedbibliotheek en het Reynaertgenootschap voor de prettige samenwerking tijdens de voorbereidingen van dit colloquium. (afb. 2)

Hierna startte de openingslezing van An Smets en Godfried Croenen, aangekondigd als de eerste keynotelezing (er zouden er nog drie volgen). Zij bespraken enkele middeleeuwse handschriften waarin dieren voorkomen, zoals bestiaria en verhandelingen over diergeneeskunde uit diverse particuliere en universitaire bibliotheken in Vlaanderen. Deze werken worden momenteel gedigitaliseerd zodat zij voor het publiek toegankelijk worden. Er kwamen prachtige miniaturen en marginales voorbij.

In de receptie die daarop volgde, was het geroezemoes niet van de lucht. Oude bekenden begroetten elkaar en nieuwe gezichten stelden zich voor. De wijn en de champagne smaakten goed, al miste ik wel een lekkere vette bitterbal; de snacks waren zeer verantwoord: diverse rauwe groenten waaronder stukjes rauwe bloemkool en rauwe peen die gedipt konden

worden in diverse sausen, helemaal jaren zeventig. In de vele eethuisjes en restaurants rondom het Hendrik Conscienceplein konden de carnivoren gelukkig hun hart ophalen.

Donderdag 15 september startte met de tweede keynotelezing, ditmaal verzorgd door Paul Wackers. Zijn bijdrage ging over twee teksten uit de dertiende en veertiende eeuw. In de eerste tekst, in het Frans geschreven door een anonieme minnestreel uit Reims, wordt Margaretha van Vlaanderen, in conflict met de familie Avesnes, voorgesteld als een geit; in de tweede, in het Middelnederlands, van de heraut van Brabant, wordt hertog Jan III van Brabant afgeschilderd als een zwijn. Beide teksten waren bedoeld als commentaar op politieke verwickelingen.

Hierna startten de parallelsessies in de Nottebohmzaal en in de aula van het Letterenhuis. Een aantal sprekers had zich verdiept in het thema van dit colloquium, 'Over vossen en vissen, interdisciplinaire benaderingen van middeleeuwse dierenoverlevering en de nawerking daarvan' ('Of Foxes and Fish Interdisciplinary Approches to Medieval Animal Lore and its Afterlife'). Van de 38 lezingen, waarvan er vier als keynotelezing bestempeld waren, telde ik zeven lezingen die de vissen als onderwerp hadden. De overige 31 lezingen behandelden zeer uiteenlopende onderwerpen. Hierbij viel op dat een aantal lezingen over dierenverhalen gingen die politieke commentaar leverden op historische gebeurtenissen.

De donderdag werd besloten met het bezoek in drie groepen aan de Erfgoedbibliotheek, het archief van het Letterenhuis en de Universiteitsbibliotheek van Antwerpen. In de Erfgoedbibliotheek lagen in vitrines een aantal Reynaertdrukken. Veel van deze werken zijn afkomstig uit de Reynaertcollectie van de in 2010 overleden Wim Gielen. In het Letterenhuis troffen wij originele manuscripten aan van onder anderen Louis Paul Boon, Stijn Streuvels en zelfs de vismand van Willem Elschoot. In de Universiteitsbibliotheek waren diverse fabelboeken uitgestald, waaronder werken die eveneens uit de Gielen-collectie afkomstig zijn. Tot mijn verrassing had Remco Sleiderink ook

een klein boekje met de Griekse tekst met de Latijnse vertaling van de *Batrachomyomachia* daar speciaal voor mij neergelegd (omdat ik over dit onderwerp een lezing hield).

Cécile Rochelois opende op vrijdagochtend met de derde keynotelezing. Zij besprak de haringen en palingen die in de *Ysengrimus* en de *Roman de Renart* voorkomen. Het zou het begin van een lange dag worden, want 's avonds vond het traditionele galadiner plaats. Gekozen was voor het aan de oever van de Schelde gelegen restaurant RAS met uitzicht op de kaaien en de Schelde. Het werd een genoeglijk samenzijn, een driegangenmenu met heerlijke wijn.

Zaterdag, de slotdag, besprak Paola Cifarelli in de vierde en laatste keynotelezing een Franse fabeleditie uit de zestiende eeuw: *La Vie et les Fables d'Esopé Phrygien*. Daarna werden weer parallelle lezingen gehouden in de Nottebohmzaal en de sfeervolle kelder onder de boekhandel De Groene Waterman.

Het spreekt bijna vanzelf dat ik hier niet alle lezingen kan bespreken. Een neerslag van dit colloquium komt terecht in *Reinardus* 33 en 34.

Na de koffiepauze vond de algemene vergadering van de IRS plaats. Allereerst dankte de voorzitter Richard Trachsler de organisatoren en assistenten die geholpen hadden om dit colloquium tot een goed einde te brengen. Als blijk van waardering ontvingen zij een cd met oude muziek en wijn. Daarna verzocht Trachsler om een minuut stilte in acht te nemen om vier trouwe deelnemers aan de colloquia van de IRS te gedenken die sinds het vorige colloquium in Praag zijn overleden. Hieronder bevond zich ook Ettina Nieboer, wel bekend bij de lezers van *Tiecelijn*. Hierna besprak Baudouin Van den Abeele een aantal zaken rond het inleveren van kopij voor de volgende *Reinardus*. Trachsler kondigde aan, na raadpleging van de vergadering, dat er voortaan maandelijks een mail wordt verstuurd over evenementen en publicaties naar de leden van de IRS. Van verschillende universiteiten kregen wij daarna te horen dat

er congressen in de komende maanden op stapel staan waarvoor de aanwezigen ook van harte werden uitgenodigd. Richard Trachsler trad na vijf jaar af als president van de IRS. Voor zijn opvolging stelde Paola Cifarelli zich beschikbaar. Zij kondigde aan dat het volgende colloquium in 2024 in Trente in Noord-Italië zal plaatsvinden.

Na de algemene vergadering kon men een lunchpakket ophalen en stapten we in een touringcar die ons door ‘het soete land van Waes’ en Hulst zou voeren. Gelukkig was Rik Van Daele voldoende van een coronabesmetting hersteld zodat hij het gezelschap kon vertellen wat wij onderweg zoal zagen. In Hulst, de zichzelf benoemde Reynaertstad, bezochten we het Reynaertmonument bij de Gentse poort, de beeldengroep ‘Als de vos de passie preekt ...’, de Sint-Willibrordusbasiliek en het vernieuwde Streekmuseum van Hulst, waar een begin is gemaakt

Afb. 3. Groepsfoto in Daknam-dorp.
Foto: Ivan Elegeert.

met een aparte Reynaertzaal. We werden er ontvangen door de voorzitter van het museum en de wethouder van Cultuur Luc Mangnus. Het bezoek werd afgerond met een kijkje bij de Keldermanspoort (ook wel Bollewerck Poorte of Dobbele Poort genoemd). Daarna vlug de bus in voordat er weer een bui over ons werd uitgestort, op naar Daknam. Daar werden we ontvangen in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, een van oorsprong romaanse kerk uit 1156, door een stadsomroeper die ons na luid gebel welkom heette en de twee schepenen van Lokeren (Daknam is sinds 1976 een deelgemeente van Lokeren) aankondigde die na hem het woord zouden voeren. Schepen Marina Van Hoorick legde aan het gezelschap uit waarom Daknam meer nog dan Hulst een Reynaertlocatie is. De Daknamezen zijn ervan overtuigd dat Reynaert, maar ook de andere dieren hier destijds hebben rondgezworven, dat Koning Nobel daar zijn hofdag hield en Coppe, gezien de Reynaertbank, daar begraven lag. Schepen Stefan Walgraeve schetste ons zijn verbazing toen hij tijdens een bezoek aan Oxford geconfronteerd werd een tentoonstelling over de Reynaert. Het bleek te gaan over een tentoonstelling in het kader van het onderzoeksproject *The Literary Heritage of Anglo-Dutch Relations, c.1050-c.1600*. In de tentoonstelling die daarbij hoorde was nogal wat aandacht besteed aan de *Reynaert*. Helaas ging de wandeling in het rustieke dorpje naar de Reynaertbanken vanwege een kleine wolkbreuk niet door. Schuilen konden we in het café Den Reynaert waar we door het ontvangstcomité getrakteerd werden op het huisbier 't Vosken. Na een groepsfoto (afb. 3) bracht de bus ons terug naar Antwerpen waar we bij het Centraal Station afscheid van elkaar namen. 'See you in Trente!'

Het vierentwintigste colloquium van de International Reynard Society mag zeker geslaagd genoemd worden. M'n petje af voor de organisatie die ondanks de tegenslagen (coronapandemie en brand) het voor elkaar kreeg om een aantrekkelijk programma te presenteren in het oude, schilderachtige centrum van Antwerpen.